

Uroš PINTERIČ

Workshop on Small States

Reykjavik, 17.-18. september 2004

V zadnjem stoletju se je število malih držav skokovito povečalo, kar je povzročilo nova razmerja moči. Male države so sicer stisnjene med svetovne velesile, tiste pa, ki premorejo zadostne resurse, pa lahko tudi postanejo pomemben jeziček na tehtnici pri sprejemanju odločitev, ki naj bi oblikovale nadaljnji razvoj mednarodne skupnosti.

Eden izmed tovrstnih jezičkov na svetovni tehtnici, stisnjenih med pritiske močnejših, je tudi Islandija. Prav zavest o tovrstnem položaju je sprožila oblikovanje samostojnega študijskega centra za male države v okviru Inštituta za mednarodne odnose na islandski univerzi. Center za študije malih držav je 17. in 18. septembra 2004 organiziral konferenco o malih državah in njihovi vlogi v sodobni mednarodni skupnosti. Slovenija je bila v svoji majhnosti razmeroma dobro zastopana (2 udeleženca), še posebej ob dejstvu, da na konferenci ni bilo predstavnikov baltških in množice drugih držav, ki se uvrščajo v kategorijo malih držav.

Zbrane je nagovoril tudi islandski predsednik vlade Halldor Asgrimsson, ki je to priložnost hitro izrabil za propagando islandske zunanjepolitične strategije. Hkrati pa so bistveni izvlečki njegovega nagovora prav tako pomembni za vse države, ki se ali pa jih drugi uvrščajo med male. Bistvo povedanega je mogoče skriti na potrebo po izjemni volji, samospoštovanju in samodokazovanju, da kot mala država lahko uspeš v svetu "velikih", pri čemer je ravno Islandija velik zgled vsem ostalim in temu ugledu se v prihodnosti tudi slučajno ne namerava odpovedati. Na konkretni ravni je te izjave mogoče razumeti tudi kot odločen "ne" poskusom Evropske unije, da bi spremenila ribolovni režim v svoj prid in v škodo islandskega gospodarstva.

V nadaljevanju je konferenca potekala v šestih zaporednih panelih, ki so obravnavali različne vidike pomena majhnosti držav v sodobnem svetu.

V prvem panelu so se predstavniki Danske, Švedske in Norveške spraševali o demokratičnosti lastnih političnih sistemov, krizi socialne države v razmerah pritiskov po liberalizaciji gospodarstva ter pomena razmerij moči in bolj ali manj (ne)uspešnih poskusov uvajanja neposredne participacije državljanov. V vseh treh primerih so bili zaključki na splošno precej podobni, hkrati pa je bila poudarjena spremenjena vloga političnih strank in neučinkovitost poskusov neposredne politične participacije, še posebej na nacionalni ravni. Kot posebna oblika politične participacije je bila izpostavljena tudi vloga t.i. aktivnega državljana, ki svojo politično participacijo izraža predvsem skozi zahteve po učinkoviti in kakovostni upravi in v manjšem obsegu v političnih strankah ali neposrednih političnih aktivnostih.

Drugi panel je v uvodnem delu povzel prvi panel in s teoretičnega vidika predstavil posledice procesa evropeizacije za male države in demokracijo. Poudarili so, da je nujno treba upoštevati spremenjena razmerja neenakosti iz vertikalnih (delo - kapital) v horizontalna (mladi - stari, moški - ženske,...) in posledično nastale

nove marginalne skupine. Hkrati s tem so tudi izpostavili vprašanje pomena nacionalne države, še posebej, jasno, male države, v času nastajanja naddržavnih povezav, ki poskušajo prerasti okvir mednarodnih institucij v *sui generis* politične tvorbe, med katere sodi tudi Evropska unija. Dr. Petra Roter je v okviru tega panela predstavila sistem urejanja položaja tradicionalnih (narodnostnih) manjšin v Sloveniji, hkrati pa je poudarila tudi nekatere možnosti zlorabe (nacionalnih) manjšin v politične namene, kar, ob pojavu množice novodobnih manjšin, lahko postane precej pomemben vzvod za politične pritiske na državo, pri čemer bodo še posebno na udaru male države. Predstavljen je bil tudi primer Kosova kot primer neuspešnega reševanja položaja manjšine zaradi kockanja mednarodne skupnosti s političnimi interesi na tem ozemlju, posebej pa je bila poudarjena izrazita neaktivnost Evropske unije.

V tretjem panelu so bili predstavljeni nekateri ekonomski vidiki delovanja malih držav. Na primeru Luksemburga je bil predstavljen pomen fleksibilnosti malih držav pri iskanju niš za ekonomsko rast. Hkrati pa je bilo v tem kontekstu tudi slišati opozorilo, da ni dovolj poiskati le te niše in potem ostati pri preskušeni formuli, ki zlahka privabi posnemovalce, ki to uspešno formulo slej ko prej oslabijo. Zaradi tega so tudi ekonomsko uspešne male države, kar Luksemburg nedvomno je, primorane iskati vedno nove poti in ohranjati stalni razvoj ekonomskega sektorja, če želijo ohraniti prednost pred ostalimi. Predstavljen je bil tudi problem javnih financ in javnega sektorja v malih državah. Presenetljivo pa je bilo dejstvo, da so bili končni zaključki v nasprotju s pričakovanimi, saj se je izkazalo, da majhnost države (po prebivalstvu) ne pomeni nujno večjega bremena za vzdrževanje javnega sektorja ob enaki stopnji kakovosti storitev.

Tudi četrti panel je jasno pokazal, da je bila konferenca o vlogi malih držav mišljena predvsem kot konferenca o vlogi malih držav v okviru Evropske unije, saj so vsi trije razpravljali poskušali osvetliti različne vidike in strategije delovanja malih držav v tem okviru. Poseben poudarek v tem delu so predstavljale ugotovitve v zvezi z odločevalskimi procesi Evropske unije in vključevanjem malih držav vanje ter s tem povezanim oblikovanjem bolj ali manj trdnih koalicij. Na tej podlagi lahko pričakujemo, da bodo koalicije malih držav pogosto povezane z njihovimi nacionalnimi interesi ter sposobnostjo artikulacije le teh, kar bo pogosto vodilo do ad-hock koalicij, ki bodo vključevale države na drugih podlagah, kot pa le na njihovi velikosti. Tovrstna nenačelnost in pragmatičnost pa je pogosto tudi posledica še vedno močno zasidranih nacionalnih identitet, čeprav v okviru Evropske unije (in tudi globalno) obstajajo določeni mehanizmi, ki poskušajo počasi nadomestiti nacionalne in lokalne identitete z nadnacionalnimi, kar bi omogočilo lažje povezovanje Evropske unije v federativno ureditev z močno osnovo v prebivalstvu (manko tovrstne skupne identitete je nedvomno eden izmed razlogov za razpad bivše Jugoslavije). Na pomen razmerij identitet in njihove vloge bistveno bolj pragmatičnih dejavnosti je v svojem prispevku opozoril avtor tega poročila.

Drugi dan sta sledila še panela o islandski zunanji politiki po koncu hladne vojne ter o vlogi jezika v malih državah (na primeru nordijskih držav). Analiza islandske zunanje politike se je osredotočala predvsem na spreminjajoč se medsebojni odnos med Islandijo in ZDA, pri čemer je bila glavna tema povezana z ameriško

vojaško prisotnostjo na Islandiji, katera nima lastnih obrambnih struktur, in z iskanjem novega varnostnega konteksta, ki se zdi nujno potrebno, saj so ZDA po koncu hladne vojne izgubile interes za nadzor tega območja. Drugi referat v tem delu pa je podrobno predstavil delovanje Islandije na področju človekovih pravic, ki je v zadnjih letih močno naraslo in je bistveno močnejše. Pri tem so iz vrst poslušalstva prišla tudi opozorila o ukleščeni Islandiji med lastne ambicije, navezanost na ZDA in hkratnem spogledovanju s polnopravnim članstvom v Evropski uniji ter morebitnih problemih, izhajajočih iz takšne situacije. V zvezi s tem je bil predstavljen tudi dosedanji proces in način približevanja Islandije Evropski uniji, ki kaže predvsem na razpetost med lastne ekonomske interese (ribolovna politika), katerim se Islandija ne želi odpovedati, evroskepticizmom in željo po hkratnem črpanju ugodnosti, ki jih članstvo v Evropski uniji ponuja. Pri tem so bili zanimivi tudi nekateri podatki o medsebojni povezanosti med islandsko ekonomsko (ribiško) in politično elito, kar močno otežuje približevanje Evropski uniji.

Zadnji panel je deloma praktični prikaz pomena identitete in njene povezanosti z ohranjanjem jezika, izpostavljeni so bili nekateri problemi pomanjkanja ustreznih domačih besed za tuje izraze, ki se pojavljajo z vsesplošnim razvojem, hkrati pa je teoretična razprava pokazala na nekatere vidike pomena marginalizacije jezika kot sredstva za večanje homogenosti družbe, ki pa naj bi zavirala kreativni razvoj v prihodnosti.

Idejo celotne konference je moč razbrati že v začetnem nagovoru, češ da je majhnost (v idejnem smislu) države odvisna pač od tega, koliko se le ta pusti pomanjšati. Nikakor pa pri tem ne gre spregledati omejenosti resursov in njih vlogo, čeprav lahko tudi s svojimi prednostmi na drugih področjih igra pomembno in aktivno vlogo na mednarodnem prizorišču. Res pa je, da so male države pogosto v dilemi, kakšno naj bo njihovo stališče, in prav zato nujno potrebujejo podporo sebi podobnih. Izmenjava izkušenj na vseh področjih in oblikovanje koalicij je nedvomno v korist vseh malih držav v procesu ohranjanja lastne samobitnosti v pogojih evropeizacije in globalizacije.